

FIRENZE

BARGELLO

Dit erg strenge, vol-middeleeuwse palazzo lijkt wel een burcht, en is één van de symbolen van het "mannelijke" Firenze. De bouw ervan is aangevat in 1255 (43 jaar vóór het Palazzo Vecchio), en het was de eerste "vaste" zetel voor het stadsbestuur. Het was de zetel van de "Capitano del Popolo", een jaarlijks aangeduide ambtenaar, die de belangen van het volk moest vrijwaren. In die zin is het gebouw het symbool van de vrijheden en rechten, die de stad verworven had op het Keizerlijke bewind.

Al snel werd het uitgebreid: er kwam een "cortile" (binnenkoer) bij, er werden verdiepingen op gezet. Halverwege de 14de E. had het gebouw de vorm gekregen die het nu nog heeft.

In de 16de E. moesten de stedelijke vrijheden wijken voor de groeiende macht van een groter geheel: het hertogdom Toscane. Die macht was niet meer in handen van een jaarlijks door het volk aangeduide "Capitano", maar van een erfelijke dynastie, de Medici's (een oorspronkelijk Florentijnse familie!). Van de vroegere vrijheden bleef dus niet veel over, en een symbool hadden ze dan ook niet meer nodig. Het paleis werd dan ook

De "Cortile" (binnenkoer).

Je komt het gebouw binnen van onder zijn oudste gedeelte: de zgn. "Volognana", de toren, die er al stond vóór 1255. Je passeert het loket en komt op de binnenkoer, één van de meest beroemde en karakteristieke plekken van het Middeleeuwse Firenze.

Hij is langs 3 zijden omgeven door een porticus op ronde bogen. De beelden die er staan opgesteld, komen van uiteenlopende plaatsen, en zijn tussen de 15de en 18de E. gemaakt. Zo behoorden de 6 beelden in de porticus tegenover de toegang (met o.a. "Juno tussen 2 pauwen") tot een grote fontein (Ammanati, 16de E.) in het Palazzo Vecchio, en het grote beeld van de "Oceaan" onder de rechterporticus (Giambologna, 16de E.) stond ooit in de Boboli-tuinen. Onder diezelfde porticus ligt ook

De zaal van Michelangelo en de beeldhouwkunst van de 16de E..

Links en rechts van de trap kan je de indrukwekkende benedenzaal binnen, de oudste (1255-61) van het complex. 3 vierkante pilasters delen de zaal op in 2 "beuken" en dragen de zware kruisgewelven.

Na de overstroming van 1966 is heel de opstelling van het museum aangepast. De wapen-uitrustingen (het weinige dat overbleef van de 10.000 stuks uit de "voorraad" van de Medici's), die hier oorspronkelijk stonden opgesteld, zijn nog steeds "in restauratie", en zullen boven een andere ruimte

de ambtswoning van de "Capitano di Giustizia", ook **Bargello** genaamd, waar zich een tribunaal, een gevangenis en een folterkamer bevond.

De eerste becommernis in dit soort gebouwen gaat nog steeds niet uit naar een verfijnde versiering, en modieuze "aankleding" ervan! Er is dan ook heelwat werk aan geweest, toen het in de 19° E. een grondige opknappbeurt kreeg. Maar van de andere kant had dit gebouw als geen ander in Firenze zijn middeleeuws uitzicht bewaard, en werd dan ook in 1865 als "Museum van de Middeleeuwen" geopend. En waar het naar 19de -eeuwse smaak niet middeleeuws genoeg uitzag, heeft men het zo "gemaakt", zoals in de fresco-versiering (1858-65) in de loggia van de 1ste verdieping op de binnenkoer.

Het is ondertussen uitgegroeid tot één van de belangrijkste musea voor beeldhouwwerk en "kunstambacht" ter wereld. Het heeft daarbij het enorme voordeel dat het in de meeste internationale reisgidsen maar 2 "sterren" heeft, en dat hele "toeristen-hordes" eraan voorbijgaan: het is er (relatief) rustig!

een indrukwekkend kanon: het **kanon van Sint Paulus**, naar het beeld van de heilige aan de achterkant. De "handvatten" zijn versierd met 2 leeuwen in vol reliëf, en op de pijp staan er trofeeën afgebeeld en het Medici-wapen. De allegorische figuren stellen de Rechtvaardigheid en de Kracht voor.

De wapenschilden verwijzen naar de verschillende wijken van Firenze.

Tegen de Westelijke wand, de oudste, is er een 14de -eeuwse buitentrapp, die naar de "Verone", de loggia op de 1ste verdieping leidt. Halverwege is hij afgesloten door een hek van da Sangallo (1502). De wapenschilden hier behoorden tot de "Capitani del Popolo" (de oudste) en de rechters (later).

krijgen. De voornaamste 16de -eeuwse beelden zijn nu hier ondergebracht.

Tegen de binnenkoer aan staan de 4 sculpturen van Michelangelo gegroepeerd. In chronologische orde zijn dat:

- **Bacchus** (1496-7). Dit is de eerste "vol-plastiek" (zelfstandig beeldhouwwerk) van de meester. Hij had dit in Rome gemaakt voor een kardinaal, maar die vond het niet goed! Het thema is nochtans klassiek: de god van de wijn, Bacchus, houdt een beker in zijn rechterhand, en in zijn linker een tijgervel en een druiventros (waar een "Satyr", een

bosgod, aan wil peuzelen). En ook de anatomische verhoudingen zitten goed in mekaar. Maar misschien vond de gewijde Heer dat het niet "stichtend" genoeg was: als je het hoofd van Bacchus bekijkt, is het inderdaad duidelijk dat hij "genoeg" gehad heeft! Vasari (een 16de-eeuwse duizendpoot, kunstenaar én criticus) zag in dit beeld een "mengeling van het slanke mannen-naakt met de vlezig-rondheid van de vrouw"!

Het is interessant om even de vergelijking te maken met de manier waarop J. Sansovino hetzelfde thema afbeeldt (1510). Deze **Bacchus** is duidelijk in een veel minder ver gevorderde "staat van dronkenschap"!

- de **Pitti-tondo** (1504). In een "tondo" (een rond vlak) staan Maria met Jezus en "Sint-Janneke" afgebeeld. De verschillende niveau's van het reliëf (in diepte en in afwerking) trekken de volle aandacht naar de heerlijk mooie Madonna, en door de ronde vorm ervan krijg je optisch bijna een bol-effect.

- **David-Apollo** (1530-32). Dit beeld stamt uit de periode waarin het eigen talent van Michelangelo tot zijn volle ontplooiing is gekomen. Hij heeft de "klassieke" renaissance achter zich gelaten, en emotie gezocht en gevonden in enkele "overdrijvingen". Zo was het "evenwicht" een klassieke regel: door tegengestelde bewegingen een moment van rust creëren. Bij dit beeld is dat allemaal wat "gechargeerd", en is er een nieuwe dynamiek ontstaan, in een spel van licht en donker ("clair-obscur"). Het is daarbij één van die talrijke beelden, die hij niet heeft afgewerkt (een "incompiuto"), en die om die reden alleen al een aparte charme hebben. Het is alsof voor Michelangelo de essentie van de boodschap volstaat, en dat je rest zelf moet invullen!

Het beeld heeft een dubbele naam. Voor de enen gaat het om Apollo, de klassiek-Griekse godheid, die wordt afgebeeld op het ogenblik dat hij een pijl uit zijn pijlenkoker haalt. Anderen zien in het stuk rots onder zijn voet het hoofd van Goliath, en beschouwen het beeld daarom als een David.

- **Brutus** (1539). Een marmeren buste (Michelangelo heeft alleen het hoofd gebeeldhouwd) naar Romeins model. Ze was besteld door een tegenstander van de Medici's, om de moord op hertog Alexander de' Medici (1536) te "eren" (want ook "Brutus" had met de moord op Caesar zijn stad van een "tiran" bevrijd!). Er spreekt een grote expressiviteit en energie uit het gedraaide hoofd.

Van de overige beelden in deze zaal willen we je er nog 3 aanwijzen.

Voor de **Mercurius** van Giambologna (1564) maakt veel indruk. Deze Noord-Franse (eigenlijk Vlaamse, want geboren in 1529 in Douai!) beeldhouwer was de eerste om na de oudheid beelden te maken, die van elke kant konden bekeken worden. Gedragen door de wind "vliegt" hij door de lucht. Hij was de god van de handelaars, reizigers en dieven, maar ook de boodschapper van

de goden. Zijn "turbo-aandrijving" aan helm en hielen zorgt voor de nodige vaart!

Er staan meerdere beelden van Cellini, ook marmeren. Maar hij was in de eerste plaats een begenadigd edelsmid en bronsgieter, zoals bijv. blijkt uit zijn **buste van Cosimo I** (1545-47), tegen de wand van de vestibule. De scherp afgelijnde gelaatstreken, de prachtige ciselering van haren en baard, en zijn mooie harnas maken er een indringend portret van.

Tenslotte is er, ook tegen de vestibule-wand, een **portretbuste van (de oude) Michelangelo**, een copie naar een origineel van Daniele da Volterra, kort vóór de dood van de meester (1564). Een norske, in zichzelf gekeerde en in de wereld teleurgestelde oude man!

De "Verone" (loggia) en de zaal van Donatello of de sculptuur van de 1ste helft van de 15de E.

Op de **verone**, de open loggia op de 1ste verdieping, staan nog andere beelden uit de 16de E. opgesteld. Naast de "Architectuur", een personificatie van Giambologna, vallen vooral de bronzen dieren op, van de hand van dezelfde kunstenaar. Met een grote technische vaardigheid en veel zin voor realisme heeft hij o.a. een pauw, een arend, uilen gemaakt. Het meest spectaculair is nochtans de **kalkoen**. Het is één van de oudste voorstellingen in Europa van dit "exotische" dier, dat pas na de ontdekking van Amerika in Europa is "ingevoerd".

Boven aan de trap ga je rechts de grote **Zaal van de "Algemene Raad"** binnen. Deze prachtige ruimte beslaat 2 verdiepingen en er wordt sculptuur uit de 1ste helft van de 15de E. tentoongesteld. De grote kruisgewelven worden door 2 zware, hoekige pilasters (tegen de muren) gedragen. Bij het binnenkomen vallen ook de schitterende geglazuurde terracotta's, in alle mogelijke vormen, op. Dit museum is ook het museum van de "della Robbia's" (in meerdere zalen), een hele familie van keramisten. Hun werk heeft nog niets van zijn glans en kleurenpracht verloren!

Maar dé dominerende figuur is natuurlijk Donatello (1386-1466), en daarom wordt deze zaal ook naar hem genoemd. Wij willen je aandacht vragen voor de beelden van zijn hand en één van zijn leerling D. da Settignano.

Vooraan als je binnenkomt zie je het **busteportret van Nicolò da Uzzano**, een "condottiere" (legeraanvoerder), in gepolychromeerd terracotta. Het is niet enkel naar het model van de antieke bustes gemaakt (zie ook de "Brutus" van Michelangelo), Donatello heeft ook het voornaamste kenmerk van de Romeinse portretkunst overgenomen: hun realiteitszin. De man werd afgebeeld zoals hij was: geen Adonis, maar met veel karakter en zelfbewustzijn!

De leeuw erachter is de **Marzocco** (1418-20), de "heraldische" leeuw van Firenze ("behorend tot het stadswapen", ook de lelie behoort daar toe). Tot in 1885 stond hij vóór het Palazzo Pubblico, waar hij nu vervangen is door een copie. Beneden aan de trap ben je daarnet nog een exemplaar gepasseerd!

En als je links kijkt zie je één van de meest merkwaardige beeldjes uit de collectie, de zgn. **Atys-Amor** (ergens tussen 1430 en 1440). Het is een lachende "putto" (liefdegodje), waarvan Vasari zei dat hij nogal vreemd was aangekleed: zijn kousen worden (als een "jarretel"-avant-la-lettre) aan een leren riem opgehouden! Verder heeft hij een aantal attributen, waardoor men hem nooit precies heeft kunnen situeren, want hij heeft

- vleugels, zoals Amor/Eros,
- gevleugeld schoeisel, zoals Mercurius,
- slangetjes aan zijn voeten, zoals de jonge Hercules,
- de aanzet van een staart, zoals een faun,
- een riem met papapers erop, een Aziatisch motief.

Hoe dan ook, het is één van de meest gelukkige afbeeldingen van het "knaap-zijn" van alle tijden!

Rechts daarvan begint een reeks van 3 uiterst verschillende "jonge helden".

Eerst is er de jonge, **marmeren David** (1408-9). Hij is volledig gekleed, en omgord met een mantel, die vóór de borst is dichtgeknoopt. Op zijn hoofd heeft hij een klimoprak. Hij heeft een uitgelengd lichaam, en "poseert" wat kunstmatig in een licht gekromde houding.

Verder is er de fameuze **bronzen David** (ca 1440), op een marmeren basis met het Medici-wapen. Het eerste volledige (op zijn hoed en laarzen na!), en probleemloze naakt sinds de Oudheid! Hij is erg jong en kijkt nadenkend voor zich uit. Hij heeft een houding van rust aangenomen, maar hij heeft het zwaard nog in de hand, en zijn linkervoet steunt op het (vers) afgehakte hoofd van Goliath (die heeft zijn helm nog op!). In zijn linkerhand heeft hij de steen, waarmee hij de gigant geveld heeft. Zijn vilten muts met laurierkrans symboliseert zijn overwinning.

Dit is het lievelingsmotief van de Renaissance-artiest: het schitterende, naakte lichaam in een warme zinnelijkheid weergeven. Technisch bereikt hij de perfectie: Vasari vermoedde er het afgietsel in van een levend mens! En het evenwicht wordt bereikt door een klassieke "contrapost-houding": rust door tegengestelde beweging, een "dynamisch" evenwicht.

Tegen de achterwand, iets hoger in een nis, staat dan de 3de "held": de **Sint Joris** (1416). Samen met zijn tabernakel is dit beeld van zijn oorspronkelijke plaats in de "Orsanmichele", naar aanleiding van de 500ste verjaardag van de geboorte van Donatello, in 1886 naar hier gehaald, en het is er gebleven. Hij is het symbool van de man die weet wat hij kan, en dát hij het kan. Het symbool met andere woorden van de zelfbewuste Renaissance-mens, die de wereld rondom hem begrijpt en beheerst. Hij kijkt de vijand recht in de ogen, met een besliste blik, de benen gespreid.

Op het plaatje van het voetstuk staat "Sint Joris en de Prinses" afgebeeld. Het is het eerste vb. van het zgn. "stiacciato-reliëf", een techniek waarbij met erg kleine verschillen, toch een grote diepte kan gesuggereerd worden. Je vindt dezelfde techniek

WDR Travel - Hasselt

terug in de dramatische **Kruisiging**, een laat werk van Donatello (± 1450), dat ook tegen deze wand is aangebracht.

De zgn. **San Giovannino** ("Sint-Janneke") werd tot voor kort beschouwd als een werk van Donatello, maar tegenwoordig wordt het toegewezen aan zijn leerling D. da Settignano. Het is een erg jonge Sint-Jan-de-Doper, zwak en fragiel, ziekelijk bijna. Hij lijkt getekend door een mystieke gloed én de ontberingen van de woestijn. Maar ondanks dat zwakke gestel, die ranke schouders, is hij de "wegbereider"! Merk op hoe subtiel de schapevacht gebeeldhouwd is!

Vóór je deze zaal verlaat, moet je toch even tot bij de wand aan de kant van de binnenkoer gaan. Daar zie je 2 kleine bronzen waarop het "Offer van Isaac" staat afgebeeld. Toen het stadsbestuur van Firenze besloten had om een nieuwe deur te laten gieten voor de Doopkapel, schreef ze een wedstrijd uit. Wie het best het offer van Isaac door zijn vader Abraham kon voorstellen, zou de opdracht krijgen. Je ziet hier de "inzendingen" van Brunelleschi en Ghiberti. Ghiberti won. Je kan zelf het oordeel van de "jury" beoordelen!

De volgende zalen op deze verdieping bezitten een indrukwekkende collectie van de meest uiteenlopende vormen van "kunstambacht" van de 5de tot de 18de E. Vooral de edelsmeedkunst, de ivoorbewerking en het geglaazuurde aardewerk zijn meer dan de moeite waard. Neem je tijd, en geniet ...!

Je zal onderweg ook de oude **kapel van de H. Maria Magdalena** tegenkomen. Hier zijn de enige authentieke fresco's uit dit palazzo aanwezig, die pas in 1840 vanonder later pleisterwerk vandaan zijn gehaald. Zij zouden door het atelier van Giotto gemaakt zijn, rond 1340, en stellen tegen de zijwanden scènes voor uit het leven van de H. Maria Egiziaca, de H. Maria Magdalena en Sint-Jan-de-Doper. Tegen deingangswand is de "Hel" afgebeeld, tegen de achterwand het "Paradijs" (met o.a. - rechts - een jonge Dante; volgens sommigen van de hand van Giotto zelf). Het koorgestoelte en de lezenaar zijn laat-15de -eeuws, en afkomstig uit de S. Miniato al Monte. Let op het verfijnde hout-inlegwerk!

De 2de verdieping. De zaal van Verrocchio of de sculptuur van de 2de helft van de 15de E..

We zegden het hoger al: dit ook het museum van de "della Robbia's", een heuse dynastie van keramisten. Andrea en Giovanni della Robbia hebben elk een eigen zaal, niet enkel met "plaketten" om tegen een muur aan te brengen, maar ook met losstaande beelden. Zie bijv. de beroemde **buste van een jongen**, van de hand van Andrea: een heerlijk mooi en verfijnd kinderportret.

Boven de Verone bevindt zich de **zaal van de bronzen beeldjes**. De gehele collectie bevat er meer dan 1.000! Deze beeldjes weerspiegelen goed de belangstelling van de hogere klassen, die ze bestelden om "op de schouw" of "in de

studeerkamer" te zetten, voor het antikwariaat. Er zijn er van alle types: van unieke "schaalmodellen" van oude en moderne kunst, tot serieproducten.

Tussen Donatello en Michelangelo in werd de "scene" van de Florentijnse beeldhouwkunst beheerst door Verrocchio (1435-88). Hij is in de grote zaal dominant aanwezig, en daarom noemt men die zaal ook naar hem.

Voorals zijn **David** (1470) springt in het oog. Hij is nog kleiner dan de David van Donatello, maar lijkt krachtiger en beslister, en meer dan zijn vb. "klaar te staan voor de foto"! Hij is bijzonder elegant, ook in zijn kledij.

Het zal je tenslotte opvallen hoeveel portretten hier staan opgesteld, naar antiek model, maar met een andere techniek. In elk patriciërshuis van het Renaissancistische Firenze stond er wel een!